
Mai egyházfinanszírozási modellek és gyakorlatok Európa néhány országában

Current church funding models and practices
in some European countries

Birkás Antal¹

Beérkezett/Received: 2025.02.10.

Lektorálva/Reviewed: 2025.03.02. / 2025.03.09.

Elfogadva/Accepted: 2025.03.16.

DOI: 10.36007/teofor2025.1.092-113

Abstract The issue of church funding is a delicate one in many cases, but we find relatively good and very concrete solutions in Europe. It is worth knowing them, reviewing them, and they can be useful for clergy and lay people, as well as theology students, who are involved in political science and theology. The key to funding is transparency and predictability - for churches, the state and society. These values are worth keeping in mind.

Relation of state and church; financing churches

Bevezetés

Írásom célja a főbb állam-egyház kapcsolati modellekhez kapcsolódóan néhány konkrét ország egyházfinanszírozási rendszerének az áttekintése és néhány általánosabb „vonal” megrajzolása, trendek és „divatok”, konkrét megoldások bemutatása.

¹ Dr. Birkás Antal, Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar habilitált egyetemi docense, birkas.antal@kre@hu

Ezek részben összefüggnek a modellkérdésekkel is, így írásomban elsőként a főbb állam-egyház kapcsolati modelleket mutatom be röviden: államegyházi modell, radikális elválasztás modellje, kapcsolódó modell, együttműködő elválasztás modellje. Ezt követően néhány általános, több országban is ismert gyakorlatot, „műfajt” említek, majd hat ország konkrét gyakorlatát ismertetem, jelezve olyan elemeket is, melyek a magyar rendszer szempontjából is érdekesek lehetnek.

Tanulmányomban, nagyban támaszkodom a korábban megjelent könyvemre (Állam és egyház kapcsolata az Európai Unió országaiiban: modellek, alternatívák), a Századvég Alapítvány néhány összefoglaló táblázatára, az Országgyűlés 2011-es EU-s tagállamokkal foglalkozó háttéranyagára (lásd a felhasznált irodalmat), de a legfrissebb amerikai anyagokat (International Religious Freedom Report, amerikai külügy anyagai) is forrásként használom.

Az egyházfinanszírozás kérdése sok esetben kényes, de viszonylag jó és nagyon is konkrét megoldásokat találunk Európában. Érdekes ezeket ismernünk, áttekintenünk, a politikatudománnyal és teológiával foglalkozó egyháziak és világiak, illetve teológushallgatók számára is hasznos lehet ezek ismerete.

Modellek

Témánk szempontjából érdemes megemlíteni az állam-egyház kapcsolati modelleket. Az állam és egyház kapcsolatának vonatkozásában mindig a konkrétumok a döntők. A konkrétumokat látva nemzeti sajátosságokat, „egyedi” megoldásokat találunk (a történelmi hagyomány gyakran döntő!), mindazonáltal a modellalkotás hasznos lehet. Segít megkülönböztetni egy-egy „látást”, több területet (pl. oktatás, családjog, finanszírozás) is érintő irányultságot, és segít abban is, hogy bizonyos tendenciákat figyeljünk meg – még akkor is, ha tudjuk jól, hogy nincsenek „vegytiszta” országok.

Mielőtt a modellekre, illetve azok főbb jellemzőinek az ismertetésére térnék, meg kell említeni az állam és egyház kapcsolatának vonatkozásában, illetve a modellek kérdésében a legfontosabb választó-

vonalat: ez pedig az állam világnézeti semlegességhez való viszonya.² Elsődlegesen meg kell különböztetnünk a világnézetiileg semleges és az „ideológiai elkötelezettségű” államokat – ez utóbbiba volt és a jelenlegi kommunista államok, vagy éppen az iszlám fundamentalista országok tartoznak; esetükben vallásszabadságról sem beszélhetünk.

A fentiekén túl vannak azok az államok, ahol megvalósul állam és egyház valamilyen szintű elválasztása, illetve megkülönböztetése, és/vagy amelyek világnézetiileg semlegesek.³

A „létező szocializmus” megszűnése után alapvetően Európa valamennyi állama semlegesnek tekinthető a fenti értelemben – világnézetiileg.⁴ Ezen államok esetében három, illetve négyféle modellt különböztethetünk meg:⁵

² Ez a katolikus egyházjogász, Schanda Balázs megközelítése. A református Szathmáry Béla Schanda tipológiájától eltérő fogalmakkal és részletesebb tipológiával dolgozik (SZATHMÁRY, Béla: Magyar egyházjog. Századvég Kiadó. Budapest. 2004. 92-97 oldalak), különösen is a konkrét modellek esetében. Schanda megközelítése azonban – témánk szempontjából – egyszerűbb és átláthatóbb. Én magam is ezt ismertetem, e ponton nem követve Szathmáry professzor egyébként árnyaltabb és részletesebb felosztását. Lásd továbbá: KRAJNYÁK, Enikő: Állam és egyház elválasztásának modelljei. In: Miskolci Jogtudó. 2020/1. 2020/1. szám 59-65. oldalak. Érdekes ez utóbbinál, hogy a szerző az „elválasztás modelljeiről” beszél – pedig nem mindegyiknél van elválasztás.

³ A világnézeti semlegesség véleményem szerint sokkal inkább egyfajta technikát jelent, méghozzá annak technikáját, hogy az állam nem tesz különbséget a polgárai között vallási, világnézeti alapon. Ezzel kapcsolatban lásd BIRKÁS, Antal: Az állam semlegességének „tévtanítása”. In: Theologiai Szemle. 2011. 2. szám 173-174. oldalak, illetve Schanda Balázs írását.

⁴ Még akkor is, ha van köztük néhány olyan ország, melyeknek „államegyházisága” feszegeti e kereteket.

⁵ A szakirodalom többsége a fentebbi négy modellt különbözteti meg, ugyanakkor vannak szerzők – köztük Gerhard Robbers –, akik a kettő utolsót egy csoportba sorolják, illetve vannak olyanok is, akik más névvel utalnak az általam használt kategóriákra; ez utóbbival kapcsolatban lásd Boleratzky Lóránd, Szathmáry Béla és W. Cole Durham bibliográfiában feltüntetett munkáit. Én a fentebbi „négyes listát” tartom követendőnek, elsősorban az ide tartozó országok „regionális” elhelyezkedése, illetve a felekezeti megosztottság sajátosságai miatt. A fenti modellek viszonylag részletes leírását lásd BIRKÁS, Antal: Állam és egyház kapcsolata Ausztriában című monográfiámat, amely a Károli Gáspár Református Egyetem kiadásában (Patrocinium Kiadó, Budapest, 2024) jelent meg, és amely online is elérhető. Forrás: https://ajk.kre.hu/images/doc2025/pr/Allam_es_egyhaz_kapcsolata_Ausztriaban.pdf (Letöltés dátuma: 2025.03.14.) A fogalmakhoz (állam és egyház) kapcsolódóan lásd a kötet 14-24. oldalait, a fent röviden jelzett modellekhez kapcsolódóan lásd a kötet 24-32. oldalait.

1. az államegyházi modellt;
2. a radikális elválasztás modelljét;
3. az ún. kapcsolódó modellt;
4. és az együttműködő elválasztás modelljét.

Az államegyházi modell

Az államegyházi modell nem ismeretlen Európában. Számos ország tartozik e csoportba, köztük – többek között – Norvégia (2012 májusáig!), Finnország, Görögország, Dánia, Málta, Izland vagy éppen az Egyesült királyság.⁶ Mindez történelmi örökség, az elmúlt századok „gyermeke” – nem a közelmúlt fejlődési eredménye. Fontos megjegyezni azt is, hogy nem feltétlenül a felekezeti homogenitásnak köszönhető, sokkal inkább a szerves fejlődésnek és a hagyományok tisztetének.⁷

A radikális elválasztás modellje

Egy rövid egybevetést teszek a ponthoz kapcsolódóan, jelezve, hogy milyen gyökerekkel, eszmei háttérrel rendelkezhet egy ilyen modellű ország – ez azt is jól mutatja, hogy radikális elválasztás és radikális elválasztás között óriási különbség van, illetve lehet!⁸

⁶ Minderről bővebben lásd Schanda Balázs vonatkozó cikkét: Kөрkép: bevett szokás az egyházak állami rangsorolása Európában. Forrás: <http://www.magyarokurir.hu/hirek/koerkep-bevett-szokas-az-egyhzak-allami-rangsorolasa-europaban> (letöltés dátuma: 2025.04.09.) Az Egyesült Királyság az államegyházi modell egyik történelmi alaptípusának is tekinthető. Az Anglikán egyház létrejötte nem „organikus” módon, hanem uralkodói akaratból történt – az Anglikán egyház „feje” azóta is a mindenkori brit uralkodó. Mindez a pénzügyekben is olvasható – az uralkodó Isten kegyelméből uralkodik és a hit védelmezője.

⁷ Mindazonáltal ott, ahol állam és egyház korábban elvált egymástól, és amely országokra a nagyfokú felekezeti homogenitás jellemző (pl. Spanyolország, Luxemburg), mind a mai napig vannak „jegyei” az államegyháziságnak (pl. az uralkodó vallása katolikus kell, hogy legyen).

⁸ Értve e ponton elsősorban az eltérő „lelkületét” a két rendszernek, illetve annak eszmei okait, gyökereit. A most következő sorok megírásakor alapvetően Schanda Balázs neves jogászprofesszor – volt habilitációs bírálóm –, valamint korábbi kollégám, Donald D. Schmelketopf amerikai professzor gondolataira hagyatkozom (Schmelketopf professzorral Maastrichtban volt lehetőségem együtt tanítani főként amerikai diákokat).

Az állam és egyház radikális elválasztására a modern korban elsőként az Amerikai Egyesült Államokban került sor 1791-ben, az Alkotmány 1. kiegészítésével (alapvetően az egyház intézményesíthetőségének, illetve intézményesíthetőségének állam általi véghezvitelével foglalkozik és annak tilalmát mondta ki; az amerikai polgárok a vallásszabadság biztosítékát látták ebben). Később, az 1868-as kiegészítés (14. kiegészítés) alapján fogalmazta meg a Legfelsőbb Bíróság az „elválasztás falának” (wall of separation) az elméletét – erre ma is gyakran hivatkoznak a különböző vitákban. Lényege: állam vagy állami szerv a vallás szabadságának a megóvása érdekében nem részesíthet támogatásban semmilyen vallást.⁹ Ennek az elválasztásnak az oka azonban nem a vallással szembeni gyűlölet volt, sokkal inkább a vallásért és a vallási szabadságért érzett aggodalom.¹⁰

⁹ Ez azonban nem jelenti azt, hogy pl. az élet legkülönbözőbb területeit – köztük a politikai életet is – ne vennék körül a vallási élet legkülönbözőbb szimbólumai, a vallásos jellegű eskütől az imádságon át a bankjegyen található „Istenben bízunk” feliratig. Ami pedig a finanszírozást illeti: bár az állam közvetlenül valóban nem nyújt költségvetési támogatást az egyházaknak, de áttételesen igen. Így pl. az adóhatóság egyrészt – alapos vizsgálat után, amelynek leginkább a régóta működő egyházak (vallási közösségek) tudnak megfelelni – adómentességet biztosíthat az egyházaknak, illetve meghatározhatja, hogy mely egyházak, civil szervezetek javára történő adomány vonható le az adományozó adóalapjából. Az amerikai viszonyokat figyelembe véve ezek akár nagyobb pénzügyi bevételt is jelenthetnek egyes egyházaknak, mint a közvetlen állami támogatások. (Ezzel kapcsolatban jellemző a Church of Scientology, azaz a szcientológiai közösség esete, amelynek a tevékenysége világszerte – főként Európában – megosztó, és az Egyesült Államokban is csak több évtizedes működés és perek sokasága után kapta meg ezeket az adókedvezményeket.)

¹⁰ Az Amerikai Egyesült Államok lakosságának egy jelentős része még ma is rendszeres templomba jár. Érdemes mindezzel kapcsolatban a Pew Research Center vonatkozó felméréseit, illetve kutatásait elolvasni. (A hívők – elsősorban evangélikák – politikai szerepe is döntő. Lásd egy korábbi cikkem (A megkerülhetetlen evangélikák). A járványidőszak alatti felmérések is azt mutatták, hogy az amerikaiak egy jelentős része rendszeresen olvasta a Bibliát és imádkozott. Az amerikai nép vallásos, vagy ahogyan a Legfelsőbb Bíróság az egyik határozatában fogalmaz: „Mi egy vallásos nép vagyunk, amelynek az intézményei föltételezik egy Fölsőbb Lény létét.” (SCHANDA, Balázs: Magyar Állami Egyházjog. Szent István Társulat. Budapest. 2000. 195. oldal.) Persze, a fenti rendelkezéseknek volt egy olyan célja is, hogy egyetlen felekezetet se tudjon domináns helyzetbe kerülni – ez azonban megint csak a szabadságot szolgálta; a sokszínűség önmagában hozza el a szabadságot, különösen is jó sok felekezet esetében. Lásd ezzel kapcsolatban – többek között – Abraham Kuyper gondolatait.

Ezzel ellentétben, Európában a francia-modell esetében az elválasztásnak más jellegű okai voltak, vannak. Ennek az elválasztásnak – annak 20. század eleji formájában – az okai az egyházellenesség, az antiklerikusság, kimondottan a katolikusellenesség voltak. Azaz, nem a vallásért való aggodás, illetve a semleges állam megteremtése volt a cél, hanem sokkal inkább a szekularizáció, illetve – kimondva is! – az egyház befolyásának a csökkentése – ezzel összefüggésben a közélet és az oktatás teljes laicizálása.¹¹

Ezek után érdemes megnézni a kontinentális Európa nagy részét – elsősorban a katolikus országokat és a német nyelvterület országait – „lefedő” kapcsolódó modell és együttműködő elválasztó modell főbb sajátosságait, jellegzetességeit.

Kapcsolódó modell

Ez a modell tulajdonképpen a fentebb említett és röviden – főbb vonalaiban – bemutatott két modell között található sajátosságait, jellegzetességeit, az állam és egyház kapcsolatának „szorosságát” tekintve.

E modell vallja az állam és az egyház különválasztását („megkülönböztetését”), a hangsúlyt mégis a kettő együttműködésére helyezi, a „(semleges) közömbösség” helyett a „pozitív semlegességre” összpontosítva – ahol állam és egyház partnerként tekint egymásra –, úgy azonban, hogy közben tagadja az államegyháziság eszméjét. A két szféra viszonyát ebben az összefüggésben leginkább a kapcsolódó kifejezés fejezi ki. Mit is jelent ez a gyakorlatban?

Az egyházakat sajátos helyzetbe hozza e rendszer: nekik közjogi státust adva hisz a kettő (állam és egyház) hangsúlyos szerepében, e két szféra együttműködésében és a kölcsönösségben.¹² Az állam kife-

¹¹ Franciaországban az egyházellenesség alapvetően katolikus egyházellenesség formájában jelent meg. Így pl. az 1905-ös szeparációs törvény az egyházak területi szintű egyesületekké történő átalakítását írta elő, amelyet a katolikus egyház nem fogadott el, de pl. a protestáns és a zsidó közösségek tudomásul vettek.

¹² Ez adott esetben, pl. a német Alaptörvény esetében nem is szükségszerűen jelenti az elválasztás jogi megfogalmazását, az „intézményesített” vallásért azonban mindenféleképpen.

jezetten partnerként tekint az egyházakra – ahogyan az például az osztrák Kancellári Hivatal egyházakkal foglalkozó anyagaiban olvasható.¹³ Azaz, e rendszerben az állam számol az egyházak megtartó erejével, annak a társadalom hagyományaiban és életében betöltött szerepével, több évszázados tevékenységével. Az állam hajlandó meghatározott célok és érdekek mentén vele (velük) – elsősorban a „bevett”, elismert egyházakkal, felekezetekkel – együttműködni.¹⁴ Mindezt nagyon jól érzékelteti Potz professzor a legutóbbi nagy összefoglaló tanulmányában.¹⁵

¹³ Ausztria a kapcsolódó modellbe tartozó ország. A saját hivatalos anyaguk önmeghatározása szerint: „Austria: secular state with a cooperative system with churches and religious societies.” Továbbá, ugyenebben az anyagban egy másik „árulkodó” fordulat: „Cooperation in different fields, partner in public life (schools, hospitals, social help etc.).”

¹⁴ Vagy ahogyan azt Schanda Balázs megfogalmazza: „Közép-Európa német nyelvű államai a népegyházakkal sok területen együttműködnek és számukra – „kulturális felelősségük” gyakorlása keretében – támogatást biztosítanak.” (SCHANDA, Balázs: Magyar Állami Egyházjog. Szent István Társulat. Budapest. 2000. 200. oldal.) Fontos hangsúlyozni, hogy a fenti modell „konzervatív”, tiszteletben tartja a múltat, a folytonosságot, a korábbi évtizedek (jogi) megoldásait, hagyományait. Ez nem egy esetben „államegyházi” sajátosságokat, jegyeket is jelenthet (pl. az egyházi tagság nyilvántartása, a teológiai karok állami egyetemekre/egyetemekbe való integrálása stb.). Ezt a német jogtörténet esetében kimondottan fontos megemlíteni az állami egyházjoggal összefüggésben: a II. világháború utáni Németország a Weimári Birodalmi Alkotmány rendelkezéseit emelte át. Ennek természetesen nem „ideológiai” okai, hanem egészen egyszerűen jogszemléleti, „jogtörténeti” okai voltak, nem mellesleg az a cél, hogy a német modellt ez alapján különböztessék meg a laicista modell egyházainak státusától, illetve az azt jellemző vonatkozó viszonyoktól. Ausztria esetében is találunk hasonló jogi megoldásokat.

¹⁵ POTZ, Richard: Church and State in Austria. In: ROBBERS, Gerhard: State and Church in the European Union. NOMOS. Baden-Baden. 2019. 439. oldal. Jól ragadja meg a rendszer leírását: Az állam elfogadja az egyházak aktivitását, értékeli azt, és a jogi szabályozás által segíti, hogy a sokszínűség a társadalomba szervesüljön – a vallás belső dolgaiban lemondva saját szuverenitásáról. Továbbá – idézett tanulmány 444. oldala – az egyházak, vallási közösségek „belső ügyeikben szabadok”.

Az együttműködő elválasztás modellje

Ez a modell az elmúlt évtizedek Dél-Európa katolikus országaiban végbement változásainak az eredménye: a korábbi évtizedek hagyományait megszakítva a Katolikus Egyházban végbement változások eredményeként a megelőző államegyházi modellt¹⁶ a szerződéses viszonyok (az intenzió-k, az ún. „Villa Madama-i rendszer”) világa váltotta fel: a korábbi szoros egység felszámolása, úgy azonban, hogy a felekezetek közül a római katolikus továbbra is kitüntetett szerepben van.¹⁷

Azaz, a szeparáció itt is végbement, azonban ez egyrészt – pl. a francia modellel szemben – az egyház, a „gyengébb fél” kezdeményezésére, illetve az ő egyetértésével ment végbe, másrészt ez a modell (továbbra is) számol a katolikus közösség, illetve az egyházak súlyával, azok társadalomban betöltött szerepével.

Ez a modell számol az együttműködés lehetőségével is. Ennek alapja minden esetben a két fél, az egymást kölcsönösen autonómnak elismerő és „önállóan” tekintő két partner szerződéses viszonya(i), illetve az ennek nyomán kialakuló szabályozás.¹⁸

Természetesen e modell esetében is tovább élnek a korábbi időszak bizonyos jellegzetességei, így például több helyen az egyházi házasságkötés állami elismerésének a rendszere (lásd Olaszország, illetve Spanyolország területének egy része).

¹⁶ Fontos tudni, hogy a 20. század eleji „szabad államban szabad egyház” elvet, illetve annak gyakorlatát a későbbi jobboldali rezsimek – kivéve a Salazar-rendszer, legalábbis hivatalosan – újra „visszacsinálták”, egyház és állam szorosabb egységét megteremtve. Ez alakult át fokozatosan az 1970-es évektől.

¹⁷ Ezeket a déli államokat az egyházi státus tekintetében (elismerés!) általában egy többszintű rendszer jellemzi, élén a Római Katolikus Egyházzal.

¹⁸ „Ezek garanciákat rögzítenek a vallásoktatás, az intézményi lekipásztori ellátás, a tábori lelkesítői szolgálat, az egyházi műemlékek és kulturális örökség védelme tekintetében, valamint az állampolgárok rendelkezési nyilatkozatban kifejezett igényei szerinti finanszírozás ügyében.” (SCHANDA, Balázs: Magyar Állami Egyházjog. Szent István Társulat. Budapest. 2000. 203. oldal.)

Mindezt – a fentieket – egy táblában is be lehet mutatni, néhány példával érzékeltetve a modellalkotás fontosságát.¹⁹ Modellek és finanszírozás – egy táblában:

¹⁹ Bár nem feladatunk a magyar modell elemzése, de jelzem: az leginkább a kapcsolódó modell és az együttműködő elválasztás modelljének ötvözeteként értelmezhető a felfogásom szerint, elhelyezni pedig ez utóbbiban helyezném el, amennyiben kategorizálni kell – több ok miatt is. Ezt szokták az együttműködésen alapuló vagy más szóval koordinációs rendszernek is nevezni, amelynek lényege: az állam és az egyház egyenrangú félként ismerik el egymást, „melynek következménye egyrészt a teljes önállóság, másrészt a meghatározott területeken való együttműködés. Ennek jelenleg legeklektánsabb példája az ún. magyar modell” – Fedor Tibor személyes közlése. A korábbi Alkotmány 60. § (3) bekezdése szerint a Magyar Köztársaságban az egyház az államtól elválasztva működik. Az új Alaptörvényben az „elválasztva” helyébe a „különváltan” kifejezés került, amellyel a jogalkotó azt fejezi ki, hogy „az állapot nem az állam és nem is egy harmadik fél akaratából jött létre, sokkal inkább a két fél kölcsönös akaratából kialakult és stabil helyzetet tükrözi vissza.” (Fedor Tibor személyes közlése) Jogi szempontból fontos továbbá: az Alaptörvény tartalmazza a különvált működés mellett a közcélok érdekében történő együttműködés lehetőségét is, amely szintén csak kölcsönösen, „koordináltan” lehetséges, ahol fontos az egyházak, vallási közösségek önállósága.

²⁰ A legtöbb államban valamiféle vegyes finanszírozási/támogatási rendszer a jellemző (azaz, a közvetlen támogatás, közvetett (pl. valamilyen engedmény), adórendszerhez kötődő felajánlás, kárpótlás – ami persze nem „támogatás”), adomány stb. valamiféle „egyvelege” jellemző a legtöbb európai államra). Mint érdekesség említem meg, hogy vannak olyan országok, ahol adott közösségnek járna támogatás, de az nem él a lehetőséggel (pl. Romániában a Keresztény Baptista Egyházak Közössége, vagy éppen az adventisták). Az egyház-financezírozási szakértők finanszírozási modellként az alábbiakat különböztetik meg: rigid szétválasztás, a támogatások kiterjedt rendszere, paternalista támogatás. Az egyháztámogatási típusok esetében pedig az alábbiakról beszélhetünk: közvetlen, normatív és/vagy alkalmi költségvetési támogatások, közvetett támogatás, egyházi adó, kárpótlás. Közvetlen támogatásra példa Ausztria, Belgium, Ciprus, Luxemburg, Románia, Szlovákia. Adórendszeren keresztüli adóbeszedésre példa Finnország, Svédország vagy éppen Németország. Franciaországban és Írországban nincs közvetlen állami támogatás. Az utóbbiban ezt az alkotmány is tiltja. A restitúció számos országot érintett és érint (elsősorban a kommunisták 20. századi ténykedéseinek – államosítások, rendek feloszlátása stb. – köszönhetően).

I. Egyház-financezírozási megoldások Európa néhány országában²⁰

Államegyházi modell	Görögország: Az állam elismeri az Ortodox Egyház kánonjogát az egyház belső életét tekintve, valamint a polgári jog (például a házasságkötés) területén is. A kormány pénzügyileg támogatja az államegyházat, finanszírozza például a klérus fizetését és az egyház épületeinek, fenntartásának a költségeit.	Finnsország: Az Evangélikus-Lutheránus Egyháznak járó egyházi adót – a többi adóval együtt – az állami szervek hajtják be, az eljárás költségeit is az állam fizeti. Akik nem kívánják fizetni az egyházi adót, kiléphetnek az egyház tagjainak sorából. Az államegyházak által a tagjaik vonatkozásában regisztrált születések, halálozások és házasságok polgári jogilag is elismertek (más egyházak tagjainak vonatkozásában mindezek regisztrációját az állam végzi). Az államegyházak mellett a regisztrált vallási közösségek is folyamodhatnak állami támogatásért. A törvény lehetővé teszi, hogy a több mint 200 aktív tagot számláló közösségek az éves állami költségvetésből támogatást kapjanak.
Kapcsolódó modell	Ausztria: A katolikus és az evangélikus egyház tagjaitól az SZJA 1,2 %-át az állam átirányítja az egyházaknak, amelyet az egyházak szedhetnek be. 1997-ben létrehozott járadékalapból kárpótolták a német és orosz megszállás alatt elköszont egyházi vagyon. Járadék is van (Mária Terézia, II. József szekularizációs jogán, köztisztviselői illetményalap szorzata alapján valorizálják). Az állam finanszírozza a felezetek hittanóráit. Az állam fedezi az egyházi iskola oktatóinak fizetését	Németország: Az állam és az egyház egymástól elválasztva működik, habár speciális kapcsolat van az állam és azon egyházak között, amelyek közjogi szempontból társaságként működnek. Bármely vallási közösség kérvényezheti társaságként történő bejegyzését, ami lehetővé teszi, hogy kórházi, börtön- és katonai káplánokat delegáljanak, valamint tagjaik után részesüljenek az állam által beszedett adó egyházak között elosztható 9% -ából. Azoknak a közösségeknek, melyek élnek ezzel a lehetőséggel; fizetniük kell az államnak ezért a szolgáltatásért.
Együttműködő elválasztás modellje	Olaszország: Az elismert egyesületek (így azok a felekezetek, amelyek ezt a formát választják) állami hozzájárulás nélkül nem szerezhetnek ingatlant, ajándékokat és hagyatékokat nem fogadhatnak el. Az SZJA 0,8%-a felajánlható 8 egyház részére (azok is rendelkezhetnek, akiknek nincsen jövedelme).	Spanyolország: A szövetségi adórendszer keretében a kormány lehetőséget biztosít az adófizetőknek, hogy adójuk bizonyos részét (0,7 %) a katolikus egyháznak, vagy valamely civil szervezetnek utalják. Más vallási közösség azonban nem lehet kedvezményezett.

Finanszírozási megoldások, műfajok – trendek és divatok

Vannak kategóriák, melyek – az országok vizsgálatakor – rendszeresen visszatérő megoldások, elemek, azt is mondhatnám, „finanszírozási műfajokként” azonosítható kategóriák.

A főbb elemek, kategóriák, melyek jól kivethetők: közvetlen támogatási formák (pl. „normatív” elemek, illetve alkalmi költségvetési támogatások), közvetett támogatási formák (pl. adózási rendszerbe beépített kedvezmények, lehetőségek).

Vannak úgynevezett közvetlen állami támogatások, így például a papságnak juttatott jövedelem például Görögországban vagy Finnországban, de a kiegészítő jellegű támogatás nálunk is ismert. Vagy: hitéleti tevékenység támogatása, bérkompenzáció, például Szlovákiában.

Beszélhetünk a közvetlen állami támogatások esetében rendszeres, normatív formákról (államtól átvállalt feladatok ellátásának támogatása, így például az oktatás terén, pl. Magyarország, Szlovákia, Románia); de láthatunk alkalmi támogatási megoldásokat – ezek adnak talán leginkább okot a támadásokra és a vitákra. Lásd például az ingatlanjuttatásokat vagy a nagyobb összegű felújítási támogatásokat. Itt rögzíthető: az épületfenntartással kapcsolatos felelősségvállalás a legtöbb országra jellemző. (Az építés egy másik történet.)

Itt érdemes megemlíteni a korábbi sérelmek orvoslását szolgáló kárpótlási jellegű juttatásokat is, ami nem támogatás, hanem jóvátétel. Európa számos országában különböző vallási közösségeket érinthetnek ezek a kárpótlási jellegű intézkedések. Gyakran korábbi államosítások következményei ezek, de itt lehet megemlíteni azokat a megoldásokat, amikor korábban államosított ingatlanok fenntartását az állam teljesíti.

A közvetett állami támogatások lehetnek anyagi, természetbeni és egyéb támogatási formák, például engedmények. Az előbbire jó példa Vatikán állam vízfogyasztása, utóbbira (engedmények) lehet megemlíteni az adakozás adómentességét, általában az adómentességet, például mentesség a társasági adó megfizetése alól; továbbá – úgy általában – a vallási közösségeket tevékenységükkel kapcsolatban jövedelemadómentesség illeti meg, személyi adómentesség, ÁFA-men-

tesség. Azaz, közvetett támogatások lehetnek a járulékkedvezmények, együttműködések, de ide tartozik a korábban említett állam által beszedett egyházi adó vagy éppen az adórendszerhez kapcsolódó felajánlások (az adórendszerhez kapcsolódó felajánlás vagy éppen a kifejezetten egyházakhoz irányított adó, így például Magyarország vagy éppen Spanyolország esetében). De létezik olyan konstrukció is, ahol az egyházak a civil szervezetekkel „versenyeznek” (Szlovákia, Románia).

Ott, ahol van egyházi adó, annak begyűjtésében az állam is részt vesz, illetve vehet (pl. Németország).

Speciális státuszok további támogatásokat tesznek lehetővé, közhasznúság, köztisztületi státusz, „bevett egyházi” jelleg – esetleg államegyházi státusz. Lásd például Finnország esetében a Lutheránus Egyházat vagy éppen Görögország esetében az ortodox közösségek speciális helyzetét – finanszírozási szempontból is.

²¹ A Századvég egyébként finanszírozási szempontból az alábbi kategóriákat használja: rigid szétválasztás a támogatás terén (többnyire a hagyományosan szekuláris államokra jellemző), ahol az egyházakra a civil szervezeteket megillető jogok és kötelezettségek vonatkoznak; tipikus források: projektfinanszírozás, adókedvezmények, egyéni adakozások, profitorientált tevékenységek, egyházi adó vagy adóátírányítás, kompenzáció, példának Németországot és Franciaországot hozzák. Az állami költségvetési támogatások kiterjedtebb rendszere, ahol az egyházi státusz önmagában is többletjogokat biztosít (a regisztrációs feltételek szigorúbbak, és általában van egyházügyiekkel foglalkozó államigazgatási szerv); tipikus források: állami normatíva, egyéb állami támogatások, (adó)kedvezmények, egyéni adakozások, kompenzáció, példának Ausztriát, a Balti államokat és Szlovákiát hozzák. A harmadik csoportba a paternalista egyházpolitika országai tartoznak, ahol az állam a támogatások rendszerén keresztül próbálja függővé tenni az egyházakat, az egyházak lobbierje jelentős szerepet játszik a támogatáshoz jutásban és a kárpótlásban is szerepet játszik az állami preferencia; tipikus források a rendszeres és alkalmi állami juttatások, az egyéni adakozás és a kompenzáció, példának a háború előtti Ukrajnát, illetve Oroszországot és Fehéroroszországot hozzák. Ezekkel a kategóriákkal én természetesen nem tudok egyetérteni, így például az első esetében annak elnevezésével és az oda tartozó (példának felhozott) országokkal, illetve a második kategóriával is komoly problémáim vannak.

II. Támogatási formák – országonkénti bontásban (Forrás: Századvég)²¹

	Közvetlen, normatív és/vagy alkalmi költségvetési támogatás	Közvetett állami anyagi, természetbeni és egyéb támogatás, engedély	Egyházi adó	Adóátírányítás
Albánia	van	Nincs információ	nincs	nincs
Ausztria	van	van	van	nincs
Bosznia-Hercegovina	van	nincs információ	nincs	nincs
Bulgária	van	van	nincs	nincs
Csehország	van	van	nincs	nincs
Esztergom	van	van	nincs	nincs
Fehéroroszország	van	van	nincs	nincs
Franciaország	van	van	Elzász-Lotharingiában	nincs
Grúzia	van	van	nincs	nincs
Horvátország	van	van	nincs	nincs
Lengyelország	van	nincs információ	nincs	nincs
Lettország	nincs	van	nincs	nincs
Litvánia	van	nincs információ	nincs	nincs
Magyarország	van	van	nincs	van
Moldova	nincs információ	van	nincs	nincs
Németország	van	van	van	nincs
Olaszország	nincs információ	van	nincs	van
Oroszország	van	van	nincs	nincs
Örményország	nincs információ	van	nincs	nincs
Románia	van	nincs információ	van	van
Spanyolország	van (azon egyházaknak, amelyek nem tértek az adóátírányításra)	van	nincs	0,7%, azon egyházaknak, akik erre áttértek
Szlovákia	van	van	nincs	van
Szlovénia	van	van	nincs	nincs
Svájc	van	nincs információ	van	nincs
Törökország	van	nincs információ	nincs	nincs
Ukrajna	van	van	nincs	nincs

Konkrét ország-tanulmányok

Svédország

A Svéd Egyház az adórendszeren keresztül gyűjti be a tagjai után az „egyházi hozzájárulást”, korábban egyházi adót.²² Ez a lehetőség most már a többi regisztrált vallási közösség előtt is nyitva áll (számkra azonban a „begyűjtés” összegének ára van).²³ 2010-ben 8 vallási közösség élt ezzel a lehetőséggel, köztük a római katolikusok, a baptisták, a metodisták vagy éppen az Üdvhadsereg.

Fontosak a Svéd Egyház, illetve az általa kezelt alapítványi „vagyonelemek” is. Azok nagysága – köztük komoly erdőterületek – összértéke meghaladja a 10 milliárd Svéd Koronát.²⁴

Továbbá, a Svéd Egyház a tulajdonában lévő – és nemzeti szempontból is lényeges – épületek, kulturális örökségek után, illetve azok fenntartásához állami támogatást kap.²⁵ 2009-ben 46 millió eurónyi

²² JANTERA-JAREBORG, Maarit: Religion and the Secular State in Sweden. 19. oldal. Forrás: http://www.crs.uu.se/digitalAssets/125/125656_3religion_in_the_secular_state.pdf. (Letöltés ideje: 2017.11.11.) Ennek mértékét a helyi közösség határozza meg; az általában a bevétel (személyi jövedelem) 1 százaléka. Az utóbbi időkben évente nagyjából 1 százalékkal csökken az egyházhoz tartozók száma, így az egyház a kiadásokat igyekszik „racionalizálni”. Érdeemes megjegyezni azonban, hogy valamekkora összeget a nem tagoktól is levonnak az adórendszeren keresztül, az egyházi temetők fenntartása érdekében.

²³ FRIEDNER, Lars: Constitutional Jurisprudence in the Area of Freedom of Religion and Beliefs. In: Legal Aspects of Religious Freedom. Ljubljana. 2008. 264. oldal.

²⁴ FRIEDNER, Lars: State and Church in Sweden. In: ROBBERS, Gerhard: State and Church in the European Union. Nomos. Baden-Baden. 2005. 548. oldal.

²⁵ Ez szinte csak az evangélikus közösségre igaz; maga az örökségvédelmi törvény is, illetve a támogatást lehetővé tevő döntések csak e közösség ingatlanjaival foglalkoznak. Mindez nem diszkrimináció, hanem annak a ténynek a rögzítése, hogy a valóságban csak e közösség rendelkezik „idős” (több százéves) épületekkel, templomokkal, a korábbi szabályozásoknak köszönhetően.

összeget nyújtott e célokra a Svéd Örökségvédelmi Hivatal.²⁶ 2021-ben kb. 500 millió svéd koronát osztottak szét egyházi épületek, templomok védelmére.

A Svéd Egyházon kívüli „vallási közösségek” általában az önkéntes szervezetek („civil szervezetek”) egy sajátos csoportját jelentik. A nem vallásos szervezetekhez hasonlóan az állam elismeri e közösségek pozitív hozzájárulását a társadalom egészéhez, illetve az emberek életéhez, így azokat anyagilag is támogatja.²⁷ E támogatásoknak két törvényi alapja van: az egyik a Vallási közösségekről szóló törvény, a másik a Vallási közösségek támogatásáról szóló 1999-ben született jogszabály. A támogatásokat a Kulturális Minisztériumhoz tartozó Vallási Közösségek Kormányzati Támogatásával foglalkozó bizottság kezeli. E bizottság 9 fős elnökségét egy 24 főből álló tanácsadó testület segíti, amelynek tagjait a legkülönbözőbb vallási közösségek delegálják. E szervezet a Svéd Egyház kivételével bármely vallási közösségnek adhat támogatást (az a közösség, amelyik állami segédlettel „adót” is gyűjt, kisebb támogatásra számíthat). Fontos megjegyezni, hogy ez a szervezet nem csak támogatások megítélésével foglalkozik, de pl. koordinációs feladatokat is ellát, így katasztrófák esetén e szervezet koordinálja a vallási tevékenységet végző szervezetek diakóniai, illetve más, segítő jellegű munkáját.

Érdekes módon a támogatások odaítélhetősége kapcsán – az elismeréshez képest, illetve azon túl – további kritériumokat is találunk.²⁸

²⁶ PETTERSSON, Per: State and Religion in Sweden: Ambiguity between Disestablishment and Religious Control. In: Nordic Journal of Religion and Society. 2011/2. 125. oldal. További részletekkel kapcsolatban lásd: FRIEDNER, Lars: Administrative and Financial Matters in the Area of Religious Freedom and Religious Communities. In: Legal Aspects of Religious Freedom. Ljubljana. 2008. 471. oldal.

²⁷ JANTERA-JAREBORG, Maarit: Religion and the Secular State in Sweden. 21. oldal. Forrás: http://www.crs.uu.se/digitalAssets/125/125656_3religion_in_the_secular_state.pdf

²⁸ PETTERSSON, Per: State and Religion in Sweden: Ambiguity between Disestablishment and Religious Control. In: Nordic Journal of Religion and Society. 2011/2. 126. oldal.

Ezek közül a legfontosabbak: alapértékek erősítése a közösség által,²⁹ szervezetenként stabil működés, legalább 3000 fő szolgálata és számos rendezvény szervezése országszerte, a támogatói tagság – a „hívek” – nagyrészt (döntő többségükben) Svédországban kell, hogy éljenek. Mindezek alapján jelenleg a támogatott közösségek száma 40 körülire tehető. A legfontosabb támogatott tevékenységek: szolgálattal és oktatással kapcsolatos projektek, kórházi lelkesítői szolgálat, teológiai képzés, valamint más „újszerű” közösségi kezdeményezések. 2009-ben 5 millió eurót kaptak a különböző vallási közösségek e tevékenységeikre, amelyből a legnagyobb részösszeget a pünkösdi mozgalomhoz tartozó közösségek kapták.³⁰

Itt érdemes megemlíteni, hogy vannak olyan közösségek is, amelyek bár kértek volna, de nem kaptak állami/kormányzati támogatást, illetve az állami adózási rendszert sem használhatták az „egyházi hozzájárulásaik” beszédéhez. E közösségek között találjuk a szcientológusokat, a jehovistákat, a Mandeic közösséget és a kvékereket. A kvékerek esetében a közösség taglétszáma jelentett problémát, a Mandeic közösség esetében a szervezet életképességét vitatták, míg a jehovisták esetében a közösségi alapértékek megvalósulását látták

²⁹ Ezen értékek közül a legfontosabbak: demokratikusság, egyének (emberek) egyenlősége, férfi és nő egyenjogúsága, diszkrimináció-mentesség, kisebbségek támogatása és segítése.

³⁰ PETERSSON, Per: State and Religion in Sweden: Ambiguity between Disestablishment and Religious Control. In: Nordic Journal of Religion and Society. 2011/2. 127. oldal. Itt érdemes megemlíteni azt is, hogy a „központi” állami támogatásokon kívül helyi önkormányzati, illetve regionális szintű támogatásokat is kaphatnak a közösségek (a Svéd Egyház azonban nem tartozik e támogatható közösségek közé). Elsősorban az ifjúsági és a gyermekek között végzett munkát támogatják az önkormányzatok, más, hasonló tevékenységet végző civil szervezetek támogatásához hasonlóan. Ennek mértékéről azonban nincsenek statisztikai jellegű kimutatások. Érdekesség, egy 2024 őszi parlamenti jelentésből: az iszlám vallási és „civil” közösségek több mint húsz év alatt összesen közel kétmilliárd svéd koronát kaptak, míg a Svéd Evangélikus Egyház éves támogatása átlagosan több milliárd svéd korona. Forrás: https://magyarnemzet.hu/kulfold/2025/02/milliardokkal-tamogattak-izlamista-szervezeteket-a-sved-adofizetok-penzebol?utm_source=chatgpt.com (Letöltés dátuma: 2025. 04. 09.)

veszélyeztetettnek, köztük elsősorban a közéletben való részvétel tiltását tartotta elfogadhatatlannak az állam, túl az egészségügyi beavatkozásokkal kapcsolatos tanításaikon (pl. vérátömlesztés visszautasítása); a szcientológusok esetében 2006-ban az alapértékek veszélyeztetettségét és szervezeti problémákat vetett fel, illetve állapított meg az állam – és ez ma is így van, azaz, közvetlen állami támogatást nem kap a közösség.³¹

Dánia

Mivel az alkotmány az Evangélikus Lutheránus Egyházat államegyházként határozza meg, ennek megfelelően azt az állam is támogatja.³² (A Lutheránus Egyház az egyetlen vallási szervezet, amely direkt állami támogatásban részesül az adórendszeren keresztül; az egyházi adót közvetlenül az állam szedi be, amelynek értéke 0,44 és 1,5 százalék között mozog, az adózó éves bevételének nagysága függvényében.)

³¹ A humanistákat szintén elutasították. Igaz, az esetükben a vallási közösségi státusz is kérdéses, hisz maga a közösség nem végez klasszikus értelemben vett vallási tevékenységet.

³² Az egyház bevételének kb. 12 százaléka származik állami támogatásból, a többi a tagok által fizetett egyházi adóból (azaz, ez utóbbi a döntő az egyház finanszírozása szempontjából). Forrás: https://www.uni-trier.de/fileadmin/fb5/inst/IEVR/Arbeitsmaterialien/Staatskirchenrecht/Europa/Conference_1999/mortensen.pdf (Letöltés dátuma: 2025. 04. 09.) Megjegyzés: a tanulmány által hozott számok korábbi adatok, az arányok azonban nagyrészt változatlanok. A kiadásokkal kapcsolatban a részletes kimutatást lásd: DÜBECK, Inger: State and Church in Denmark. ROBBERS, Gerhard: State and Church in the European Union. Nomos. Baden-Baden. 2005. 72. oldal. A fentiekhez hasonló a helyzet Izlandon is: az alkotmány bevezető soraiban rögzíti: a hivatalos államvallás a lutheranizmus, azaz az evangélikus vallás. Az Evangélikus-Lutheránus Egyház a nemzeti egyház („népegyház”), amelyet az állam támogat és védelmez. A népegyház lelkészeit (jelenleg kb. 120 fő) az evangélikus püspök nevezi ki a helyi gyülekezetekbe, fizetésüket – kvázi közszolgálatot végző tisztségviselőként – közvetlenül az állam biztosítja.

Az egyházi adókból befolyó kb. 700 millió euró az egyház kiadásainak kb. a 75 százalékát fedezi.³³ Ezt egészíti ki az állam (2008-ban 122 millió euróval). Ezen felül az egyház különböző mentességekben is részesül (pl. vagyon utáni adófizetési kötelezettség).

Az elismert közösségek hívei az adójuk egy részének közösségeikhez történő átirányításával támogathatják saját felekezetüket – ezzel azonban nem minden közösség, illetve annak tagjai élnek (például a több mint 50 elismert muzulmán közösség közül mindössze néhányan élnek ezzel a lehetőséggel).

A befolyt összegek nagy részét „közfeladatokra”, az emberek döntő többsége által igénybe vett „szolgáltatásokra” fordítják (pl. anyakönyvezés, történelmi épületek fenntartása, illetve felújítása, a temetők fenntartása).

Franciaország

A legfontosabb források 1905 óta a közösségek magánjellegű („hívek adományai”) bevételei. A lelkészek egy részének a bérét (elsősorban a börtönökben és a kórházakban szolgálatot teljesítő lelkészekről van szó) azonban az állam fizeti. Továbbá az 1905 előtt birtokolt javak tulajdonosa az állam: azok fenntartását, állagmegóvását szintén az állam fizeti.

Ha nem társulásról, hanem egyesületről van szó, akkor az esetükben az állam, illetve az önkormányzat támogatást adhat. Az adományozó magánszemélyek – ha nem közhasznú szervezetről van szó – nem kaphatnak adókedvezményt.

Egyházi adó – abban az értelemben, ahogyan például Németországban létezik – nincs, kivéve Elzász-Lotaringiában, ahol a német egyházadóhoz hasonlóan lehetőségük van a híveknek az adójuk egy részét valamely egyháznak felajánlani; az egyházak adókedvezményre jogosultak; az egyházi iskolák a magániskolákhoz hasonlóan állami támogatásban részesülnek; a kormányzat elvileg nem biztosít semmilyen közvetlen támogatást templomok, mecsetek vagy zsinai-

³³ NIELSEN, Marie Verjup – KÜHLE, Lene: Religion and State in Denmark: Exception among Exceptions? In: Nordic Journal of Religion and Society. 2011/2. 177. oldal. 2021-ben 6,4 milliárd dán koronát kapott az egyház.

gógák építésére, ugyanakkor hitelgaranciát, vagy kedvezményes ingatlanlízinget nyújthat.³⁴

Az ún. kulturális egyesületek nem élveznek adókedvezményt, viszont foglalkozhatnak non-profit tevékenységgel, valamint állami támogatást kaphatnak kulturális és oktatási tevékenységükhöz.

Németország

Az állam – miként azt korábban is említettem már – számos alkalommal államosította az egyházak vagyonát (mindezek közül kiemelkedik az 1803-as). Az államnak a részben ennek következtében előállt kötelezettségét – az egyházakkal kapcsolatos felelős kötelezettségvállalását – finanszírozás tekintetében maga az Alaptörvény is rögzíti.³⁵ Mindez több mindenben is megnyilvánul.

A felelősségvállalás egyik legkézzelfoghatóbb megnyilvánulása a régi egyházi épületek karbantartása terén mutatott kötelezettségvállalás, állami és önkormányzati szinten egyaránt.

A fentiekén túl a köztisztviselési státusszal rendelkező egyházak bár tartományonként eltérő, de a törvény által megszabott feltételeknek megfelelően jogosultak adó kivetésére (ez az egyházak bevételeinek a legjelentősebb része!).³⁶

Az egyházadó mértéke viszonylag magas (az összes adó és járulékteher kb. 8 százalékat teszi ki.) Az adót az állami szervek hajtják be – az egyház(ak) és az állam közötti megállapodás alapján –, megtartva azonban a befolyt összeg 4-5 százalékát.

³⁴ Az 1905-ben államosított egyházi ingatlanokat az állam tartja fenn.

³⁵ BARNSTEDT, Elke Luise: Constitutional Jurisprudence in the Area of Freedom of Religion and Beliefs. In: Legal Aspects of Religious Freedom. Ljubljana. 2008. 117. oldal. További megállapodások is színesítik állam és egyház kapcsolatát. Ezek jellegét és elérhetőségét lásd: KÜSTER, Bernd: Administrative and Financial Matters in the Area of Religious Freedom and Religious Communities. In: Legal Aspects of Religious Freedom. Ljubljana. 2008. 336. oldal.

³⁶ Az adó az egyházak élete szempontjából nélkülözhetetlen: az egyházak költségvetésének/kiadásainak nagyjából 80 százalékát fedezik e bevételek. Itt érdemes megemlíteni, hogy a köztisztviselési státusszal rendelkező közösségek közül – a kisebbek közül – a zsidó közösség is él az „adó kivetés” jogával, illetve annak állami úton történő begyűjtésével.

Az állami finanszírozás az egészségügyi és oktatási intézmények vonatkozásában is megilleti az egyházakat. Továbbá, az egyházakat komoly adókedvezmények illetik meg.³⁷

Magánszemélyek az egyházi hozzájárulásukat („belső egyházi adó”) vagy más egyéb felajánlásokat (adomány, „ajándék”) levonhatják a személyi jövedelemadójukból.³⁸

Görögország

Görögországban nincs egyházi adó, ugyanakkor az állam majdnem teljes egészében fedezi az uralkodó egyház kiadásait. Az „uralkodó” ortodox vallás esetében a legkülönbébb módokon támogatja az állam az egyes gyülekezeteket. Ezek közül a legfontosabbak az alábbiak:³⁹

1. közvetlen és közvetett támogatások (pl. a templomokra és a kolostorokra szánt juttatások, az ortodox egyházi képzés költségeinek teljes átvállalása, az „Apostoliki Diakonia” közvetlen támogatása, az Athéni Katedrális közvetlen támogatása stb.);
2. az egyházi személyek (püspökök, hivatalban lévő papok, diakónusok, prédikátorok, de az egyház laikus dolgozóinak is!) az illetménye, bére, későbbiekben a nyugdíja;⁴⁰

³⁷ ROBBERS, Gerhard: Állam és egyház a Német Szövetségi Köztársaságban. In: ROBBERS, Gerhard: Állam és Egyház az Európai Unióban. PRTA. Pápa. 2004. 164. oldal. A közösségek más tevékenységeikhez is kaphatnak támogatást – például a civil szervezetekhez hasonlóan.

³⁸ Ez hasonlóan igaz a non-profit szervezetek esetében is. Lásd: KÜSTER, Bernd: Administrative and Financial Matters in the Area of Religious Freedom and Religious Communities. In: Legal Aspects of Religious Freedom. Ljubljana. 2008. 341. oldal.

³⁹ PAPASTHATHIS, Charalambos: Állam és egyház Görögországban. In: ROBBERS, Gerhard: Állam és Egyház az Európai Unióban. PRTA. Pápa. 2004. 107. oldal, valamint PAPASTATHIS, Charalambos: State and Church in Greece. In: ROBBERS, Gerhard: State and Church in the European Union. Nomos. Baden-Baden. 2005. 130-131. oldalak.

⁴⁰ A kántorokat és a sekrestyéseket nem az állam fizeti (őket közvetlenül a gyülekezet, illetve az egyház fizeti), a kórházakban szolgáló lelkészeket pedig a helyi önkormányzat fizeti.

3. teljes adómentesség (az ortodox egyház teljes egészében, a többi vallás az esetek túlnyomó többségében; az állam az Athosz-hegyi kolostorral, illetve közösségekkel szemben a „legnagyvonalúbb”);

A többi vallás – az uralkodó valláshoz hasonlóan – különböző bevételekre tesz szert ingatlan és ingó vagyonából, valamint természetesen saját híveinek adományából.

Itt érdemes megemlíteni azt is, hogy az állam és az ortodox felekezet közös ingatlankezelő vállalatot alapítottak, amelyet egy 5 fő testület vezet (a részesedésük 50-50 százalék). Az ingatlanok kiadásából (esetleges eladásából) származó bevételek az állam és az egyház között oszlanak meg.⁴¹

Olaszország

A korábban már hivatkozott 1984-es konkordátum szerint az állam „fenntartja” az állami támogatás gyakorlatát (ezt a nem katolikus vallási csoportokra is kiterjeszti, ha kéri). Lényeges azonban, hogy pl. a hitoktatás esetében csak a katolikus hitoktatók fizetését fedezi az állam, más vallását nem.

Kormányzati alapok segítik a történelmi, kultúrtörténeti kincsként is felfogható templomok, egyéb épületek fenntartását, állagmegóvását, felújítását. Ezek döntő többsége a katolikus egyházhoz tartozik, és ezek az épületek adják az itáliai építészeti örökség legnagyobb részét.

Ismert az ún. „adóátírányításos” rendszer is. Az SZJA 0,8 százaléka kerül szétosztásra a választott szervezetek között.⁴²

⁴¹ A nem vallási célra használt ingatlanok után azonban adót kell fizetni (mindegyik egyháznak, beleértve a Görög Ortodox Egyházat is). Lásd az International Religious Freedom Report országjelentésének Government Practices pontját. Forrás: <http://www.state.gov/j/drl/rls/irf/religiousfreedom/index.htm?year=2015&dlid=256195#wrapper>

⁴² Az SZJA 0,8 százaléka azon egyházak részére ajánlható fel, amelyek rendelkeznek intesával (fontos, hogy azok is rendelkezhetnek, akiknek nincsen jövedelme!).

A muzulmán közösségek esetében a két legnagyobb szervezet (Olasz Iszlám Konföderáció és az Olasz Iszlám Közösségek Uniója) közül az Olasz Iszlám Konföderációnak – amelynek főtitkára a római Nagy Mecset elnöke – az állam engedélyezi, hogy a vallási tevékenységéhez kapcsolódóan pénzt fogadjon el külföldi szervezetektől, kormányoktól.

A Vatikán minden évben – ez a tény önmagában is a katolikus egyház „kiemelt” helyzetét mutatja – 1 milliárd euró támogatást is kap, valamint a vízfogyasztását is az olasz állam finanszírozza (2012-ben 5 millió m³).

Fontos megjegyezni, hogy az elismert egyesületek (így azok a felekezetek, amelyek ezt a formát választják), állami hozzájárulás nélkül nem szerezhetnek ingatlant, ajándékokat és hagyatékokat sem fogadhatnak el.⁴³

Befejezés

Az egyházfinanszírozás állami oldalról tekintve izgalmas kérdése – ez a dolgozat erről szolt. Vannak visszatéró, bevett elemek, de találhatunk egyedi megoldásokat is. Egy azonban biztos: kényes kérdésekről van szó, melyek esetében a legfontosabb talán az átláthatóság és a kiszámíthatóság – az egyházak, az állam és a társadalom oldaláról nézve egyaránt. Ezeket az értékeket érdemes szem előtt tartani.

⁴³ További részletekkel, az adózási rendszerrel kapcsolatos rendelkezésekkel összefüggésben lásd: CURCIO, Maura: Administrative and Financial Matters in the Area of Religious Freedom and Religious Communities. In: Legal Aspects of Religious Freedom. Ljubljana. 2008. 381. oldal.